

Doc. Ing. Čestmír Altaner, DrSc. oslávil vzácné životné jubileum – 90 rokov

V novembri 2023 sa vzácného životného jubilea dožil významný a celosvetovo uznávaný experimentálny onkológ, vedec a pedagóg doc. Ing. Čestmír Altaner, DrSc.

Narodil sa 22. novembra 1933 v Lukách nad Jihlavou na moravskej Vysočine. Maturoval roku 1952 na klasickom gymnáziu v Jihlave, kde bol najlepší z chémie.

Už ako mládežník rád fotografoval (sám si vybudoval tmavú komoru), hral tenis, dokonca sa podieľal na vybudovaní antukového kurtu v jeho rodnom mestečku (na tú dobu veľmi buržoázny počin). To boli aj politické dôvody, prečo ho do Prahy na vysokú školu študovať nevzali.

Dodatočne sa prihlásil na Chemickú fakultu vtedajšej Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave (odbor chémie liečiv) kam ho prijali. Diplomovú prácu o syntéze látok s potenciálne liečivým účinkom vypracoval na Chemickom ústave Slovenskej akadémie vied (SAV) a vysokoškolské štúdium ukončil v roku 1957 s červeným diplomom.

Pracovať začal na umiestenku vo výrobní insekticidu DDT (zistilo sa, že spôsobuje nádory) vo vtedajších Chemických závodoch Juraja Dimitrova v Bratislave.

Šťastnou náhodou mal možnosť prejsť na vedeckú aspirantúru do vtedajšieho Ústavu pre výskum a liečenie nádorov, ktorý ešte v roku 1946 založil vo vtedajšej Nemocnici sv. Alžbety prof. MUDr. Viliam Thurzo, DrSc., akademik SAV a Československej akadémie vied (1912–1984).

Metodické začiatky nadobudol Ing. Altaner v tamojšom laboratóriu prof. MUDr. Františka Šveca, DrSc. (1906–1973), kde sa okrem iného riešila heteroindukcia nádorov vytvorených pomocou nádorového vírusu B77, izolovaného v Bratislave. Ing. Altaner sa zamerl na výskum úlohy retrovírusov pri vzniku nádorov. Výsledky jeho pokusov s vtáčim

retrovírusom boli už v roku 1966 publikované v prestížnom americkom časopise *Journal of National Cancer Institute*. V roku 1966 bola výskumná časť ústavu začlenená do SAV ako Ústav experimentálnej onkológie SAV a z klinickej časti vznikol Ústav klinickej onkológie (terajší Onkologický ústav sv. Alžbety – OÚSA) v Bratislave.

Vďaka svojej náročnej výskumnej práci mohol odovzdať v roku 1965 kandidátsku dizertačnú prácu, avšak z politických dôvodov mu nebolo umožnené ju v tom čase obhájiť. Po uvoľnení politickej situácie sa mu naskytna príležitosť zahraničných stáží najprv v nemeckom Frankfurte nad Mohanom a najmä v americkom Madisone (Wisconsin), kam získal prestížne Rooseweltaovo štipendium udeľované Union for International Cancer Control v Ženeve. Pracoval v laboratóriu pod vedením virológa a genetika prof. Dr. Howarda M. Temina (1934–1994), neskoršieho nositeľa Nobelovej ceny za fyziológiu a lekárstvo (1975). Bol tak pri tom, keď sa rodila revolučná teória pôsobenia nádorových vírusov na genetický materiál hostiteľa s využitím špeciálneho enzýmu reverznej transkriptázy. S profesorom Teminom sa spriatelili, ich následná spolupráca bola zdrojom významných spoločných vedeckých prác s medzinárodným ohlasom.

Následne mohol svoju kandidátsku dizertačnú prácu aktualizovať a na jeseň 1970 pod názvom „Onkogenní účinek nádorového vírusu B77 na krysy in vivo a na krysí buňky in vitro“ obhájiť a získať diplom kandidáta prírodných vied (CSc.).

V roku 1970 získal trvalú pracovnú pozíciu na Ústave experimentálnej onkológie SAV v Bratislave, kde neskôr, v rokoch 1995–2007, pôsobil tri volebné obdobia ako riaditeľ.

V roku 1983 sa po obhajobe práce „Úloha onkovírusov pri indukcií nádorov“ stal doktorom biologických vied

(DrSc.), ktorý mu udelila Vedecká rada SAV. V ďalších rokoch bol pozvaný na univerzitu v japonskej Hirošime, ale hosťoval aj na Virologickom oddelení univerzity vo švédскеj Uppsale. V roku 1995 sa stal docentom na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského (UK) v Bratislave, kde ako vysokoškolský pedagóg inicioval zavedenie študijného predmetu „Bunková a molekulárna biológia rakoviny“ a študentov biochémie a biologických odborov inšpiroval k onkologickému výskumu.

Jeho profesionálna vedecká kariéra je úzko spätá s onkovirologiou. Medzi objavy, ktoré dosiahol so svojimi spolupracovníkmi, treba zaradiť charakterizovanie vírusu bovinnej leukémie, prípravu a testovanie preventívnej prototypovej retrovírusovej vakcíny; vytvorenie unikátnych modelových systémov na štúdium AIDS ako aj leukémie indukovanej retrovírusom HTLV.

Doc. Altaner je držiteľom piatich patentov na monoklonálne protilátky, bol zodpovedným riešiteľom mnohých medzinárodných i národných vedeckých projektov. Svoje vedecké poznatky spracoval v početných vedeckých a odborných časopiseckých i knižných publikáciách. Je autorom viac ako 140 pôvodných vedeckých prác uverejnených vo významných zahraničných časopisoch. V medzinárodnej citačnej databáze Web of Science je na jeho publikácie evidovaných vyše 3 200 ohlasov, jeho H-index je 28. Medzi dôležité výstupy pre nielen slovenskú onkologickú odbornú verejnosť nepochybne

patrí aj rozsiahla monografia Onkológia (2003), ktorú spoločne s doc. MUDr. Jurajom Kaušitzom, CSc. editoval. Svoje dlhoročné skúsenosti využíva aj ako editor v časopisoch *Neoplasma*, *Viral Immunology*, *Journal of Experimental and Clinical Cancer Research* a *Nowotwory*.

V súčasnosti pôsobí aj ako primár Oddelenia prípravy kmeňových buniek OÚSA v Bratislave. Toto pracovisko pripravuje kmeňové bunky, ktoré sú aplikované transplantovaným detským pacientom na zabránenie život ohrozujúcej akútnej steroid-refraktérnej reakcie štepu proti hostiteľovi. Doc. Altaner sa aj v súčasnosti usiluje plody svojej bohatej výskumnej činnosti premeniť na pomoc pacientom. Tak, aby najmä inovatívna terapia, ku ktorej dospel dlhoročným výskumom: takzvaná génová terapia nasmerovaná mezenchýmovými kmeňovými bunkami a ich extra-bunkových vezikul na nádor, mohla pomáhať chorým.

Docent Altaner dlhodobo spolupracuje s Ligou proti rakovine, ktorej pomoc, vrátane finančnej, výrazne napomohla výskumom, ktoré realizuje.

Výsledky jeho celoživotnej práce boli odmenené viacerými významnými oceneniami. V roku 1983 dostal Štátnu cenu za výsledky dosiahnuté v oblasti retrovírusov. V roku 1993 dostal Zlatú plaketu J. Jessénia za zásluhy o rozvoj medicínskych vied, v roku 1998 Striebornú medailu „Propter Merita“ Slovenskej lekárskej spoločnosti (SLS), roku 1999 Zlatú medailu SAV a roku 2003 Zlatú medailu „Propter Merita“ SLS. Od roku 2003 je emeritným členom Učenej spoločnosti Slovenska. V roku 2003 dostal Striebornú medailu UK, v roku 2004 cenu Orin Panacea za vedecko-výskumnú činnosť. V roku 2008 mu prezident SR Ivan Gašparovič udelil Rad Ľudovíta Štúra II. triedy za významné zásluhy v oblasti rozvoja vedy, najmä v oblasti onkovirológie. V roku 2023 dostal Pamätnú medailu k 70. výročiu založenia SAV v Bratislave.

Za naplnenie svojich myšlienok a ich úspešnú realizáciu vďačí doc. Altaner zariadeniu a podpore zo strany spolupracovníkov. Rovnako ako dobrému rodinnému zázemiu, ktoré mu dlhé roky

vytvárala manželka a dlhoročná spolupracovníčka Ing. Veronika Altanerová, CSc. (1933–2019), syn Daniel (1964*), ktorý sa zaoberá bezpečnostnými systémami a dcéra a tiež súčasná spolupracovníčka Mgr. Uršula Altanerová, PhD. (1967*) a traja vnuci, každý výnimočný svojou individualitou.

Doc. Altaner svoju mentálnu prácu v laboratóriu dodnes kompenzuje prácou manuálnou, rád pracuje s drevom, od výroby praktických misiek do domácnosti až po obklady a nábytok. Tak tiež je vychýrený pre jeho jablčný mušt a rôzne ovocné destiláty, napr. calvados (pravdaže v dobe, keď to bolo ešte dovolené s praktickým využitím jeho chemických odborných znalostí).

Vážený pán docent, v mene Vašich spolupracovníkov, kolegov, priateľov i pacientov Vám želáme veľa zdravia, spokojnosti, šťastných chvíľ a pohody, najmä v rodinnom kruhu s deťmi a vnúčatami.

prof. MUDr. Dalibor Ondruš, DrSc.